

večkrat zajemati in to in ono v njej poiskati, kakor v kakem leksikonu. Pisatelj bi napravil jako hvaležno delo, ko bi na temelju „Gradje“ sestavil kratko zgodovino hrvaškega šolstva, ki naj bi v krepkih potezah pokazala tudi širjemu občinstvu razvitek hrvaške šole.

Janko Barle.

Povjestne crte o samostanskom III. redu sv. o. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glagolice u istoj redodržavi. Sakupio i priopćio o. Stjepan Nauč. Ivančić, svećenik istoga reda. — 8°, str. 255 + 231, cena 3 K. — Kakor je znano, je sv. Frančišek utemeljil najprej dva reda, enega za moške (frančiškane), drugega za ženske (klarise), a potem je osnoval pa še tretji red za one osebe obojega spola, ki se hočejo, živeč sicer med svetom, vzpeti do čim večje popolnosti. Dasi je bil ta tretji red nalašč za posvetovnjake osnovan, so se že v početku nekateri od njih začeli zbirati v obitelj in živeti na redovniški način. Ti sicer še niso bili pravi redovniki, ali so taki postali, ko so sprejeli tri slovesne obljube in dobili potrdilo od apostolske stolice. Dalmatinsko-istrsko družbo je potrdil l. 1473. papež Sikst IV. in ona se je vzdržala do današnjega dne v Dalmaciji in na otokih. Zgodovino teh tretjeredcev („treči red sv. Franje od Pokore redovskega obsluženja“) nam je podal v tej knjigi o. Ivančić. Najpreje je izpregovoril o razvitku tretjega reda vobče in potem o njegovem razprostranjenju v Dalmaciji in na otokih. Prvi samostan je imel red pod naslovom sv. Janeza Krstnika v Zadru in je takrat, ko je papež red potrdil, imel že 7 lepo urejenih samostanov. Samostan sv. Janeza so morali od strahu pred Turki opustiti, a mnogo so trpeli samostani tudi od senjskih Uskokov. Pisatelj nam potem pripoveduje razne znamenite dogodke v redu. Njegovih samostanov se ni doteknila benečanska vlada, ko je začela l. 1767. v svoji republiki samostane zapirati. Šele francoska vlada je odpravila nekoliko samostanov, nekateri so pa prenehali zaradi pomanjkanja redovnikov, tako da jih je do danes ostalo deset.

Tretji red opravlja od svojega ustanovljenja službo božjo v staroslovenskem jeziku. Ta privilegij je tretji red vedno skrbno varoval (n. pr. l. 1593. proti puljskemu škofu Klavdiju Sozomeni, l. 1653. proti poreškemu škofu Ivanu X.) in se za odločilno besedo obračal v Rim, kateri mu je nekolikokrat potrdil porabo glagolice pri službi božji. Benečanska republika ni sicer branila glagolice, ali je tudi ni preganjala. Če so provinciali od nje kaj prosili, vselej so posebej naglasili, da rabijo v bogoslužju glagolico. In glavni razlog, da republika ni zatrla dalmatinskih samostanov tretjega reda, je pač ta, ker so opravljali službo božjo v staroslovenskem jeziku. Zviti Benečani so vedeli, da bi to že tako jim ne preveč prijazne Hrvate še bolj razburilo. Zato govori pisatelj v drugem delu (str. 113—162) posebej o glagolici in o zaslugah reda zanjo. Na tretje mesto (163—200) je postavil življenjepise nekaterih zaslužnih udov tega reda, katerih vrsto častno završuje učeni Dragotin Anton Paršić, posebno zaslužen za izdanje staroslovenskih bogoslužnih knjig. Na str. 201—255 je opisal pisatelj samostane in cerkve, ki jih še ima tretji red, pa tudi one, ki jih je prej imel.

Druga polovica knjige so: „Prilozi, odnoseči se na povjest i na staroslovensko bogoslužje oo. samo-

stanskog III. reda sv. o. Franje u Dalmaciji, Kvarneru i Istri,“ kjer so najprej razne listine o zgodovini reda, o glagolici, potem italijanska zgodovina, cerkve sv. Janeza Krstnika v Zadru in nekoliko glagolskih rokopisov iz XV. in XVII. stoletja. Pisatelj je z velikim trudom več let zbiral podatke za to svojo zgodovinsko delo in je s tem zaslužil vsako priznanje.

Janko Barle.

Hrvatske narodne pjesme: Ženske pjesme. Sveska prva. Uredio dr. Nikola Andrić. Zagreb. Izdanje „Matica Hrvatske“. 1909. — Po desetih letih se je „Matica Hrvatska“ odločila nadaljevati izdavanje svojih narodnih pesmi, od katerih so dosedaj izšle štiri knjige junaškega značaja. Naslednje tri bodo prinesle odbrane bisere „ženskih pesmi“ in zlasti te bodo zanimale neučenjaške kroge, ki berejo narodne pesmi zavoljo užitka in ne zaradi folkloristike. Urednik je imenoval prvi zvezek „romance in balade“, da označi nasprotje med junaškimi pesmimi, v katerih prevladuje veselje nad aventuro, dočim je ženska pesem kljub vsem epskim elementom zlasti pesem srca.

Kar se dobrega govori o jugoslovanskih narodnih pesmih, ni niti hvastavost, niti blodnja, kajti še vedno so prej premalo vpoštevane kot precenjevane. Ker smo dolgo časa ostali zavarovani pred kulturo in ker nam deloma prizanaša še danes, je pesniška moč narodova neovirano delovala in deluje še sedaj. Mnogi izrazi in marsikatera situacija v narodnih pesmih pričra, da so nastale v zadnjem času; sam sem še videl na Hrvaškem guslarje, malo dekadentne sicer, a deseterec jim ni tekkel nič manj gladko in gusle so ostale tudi še tako primitivne kot pred sto leti; v Dalmaciji je še mnogo vasi, v katerih je pesem ostala tako domača, kot bi se svet v zadnjem stoletju ne bil prav nič zasuknil. Kdor je imel kdaj v rokah Vukovo ali Maticino zbirko junaških pesmi, je bral iz nje najlepše pričevanje, kako je epska moč jugoslovanske duše razbrzdano plodovita; živo spominja na Rubensa: meče, trosi, razmetava in nikoli ne opeša. Junaških pesmi, ki kljub svojim preprostim, skoro enakomernim verzom pripovedujejo s tolikim naglasom, ne doseže najlepša epika severnjakov, toda ženskim pesmim jugoslovanskim bi sploh težko bilo najti para v narodni in umetni poeziji katerekoli dežele.

Vemo sicer, da je ostalo pri nabiranju narodnega gradiva mnogo romantike in da ni vsaka pesem že zato lepa, ker je narodna. Tudi v „Ženskih pesmih“ je še mnogo nepopolnega, pozabljenega in izpuščenega, večkrat nam skazi čisto estetski užitek tudi nagnjenje k moraliziranju, ki ga narodni pesnik ne zna vedno ločiti od poezije. Toda kljub načelu, da je narodna pesem nedotakljiva, ki se ga je urednik držal, ki je pa samo deloma resnično, je v tej zbirki toliko sijajnih zgledov narodne poezije, da je knjiga vredna največje pazljivosti. Pesmi so večinoma ljubezenske vsebine, a zelo različne po motivih, ker je ta stran ženskega srca neizčrpna in vedno nova; zlasti ljubijo tisti tragični konflikt, ko se spopadejo v duši ženine pravice in materine dolžnosti, a brez one sirovosti, ki je v naših dneh tolikokrat oskrunila z zlobnim očesom to najlepšo skrivnost ženske duše. Narodna pesem pojmuje tako preprosto in skoro praktično ljubezensko plat življenja, da knjige ni dajati mladini v roke, ker vsled nenaravne vzgoje ne zna več gledati erotike tako naivno kot naravno razvit človek. Kljub